

ЗНАЧЕННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ЕКОЛОГІЇ

Скиба М.М., Яценко Л.А. (Київ)

Однією з умов виховання у школярів відповідального ставлення до природи є "спілкування" з навколишнім середовищем. З метою подолання нестачі такого "спілкування" педагоги часто використовують у навчально-виховному процесі дидактичну (пізнавальну гру). Ця форма навчання дозволяє увявити взаємозв'язок всіх компонентів комплексного змісту екологічної освіти, а саме наукові, моральні, ціннісні, правові, естетичні, практичні та інші її аспекти.

Приймаючи участь в ігровій ситуації, дитина сприймає ідеї своїх товаришів, водночас виробляє і свою думку та ставлення до них. В результаті цього відбувається самоствердження особистості учня. Спілкування в ігровій ситуації дозволяє школярам не тільки отримувати відповідну інформацію, але і через наслідування і запозичування співпереживати, розвивати емоції, засвоювати моральні норми поведінки. Дидактичні ігри сприяють розвитку цілеспрямованості, витримки, самостійності, виробляють вміння діяти згідно з певними нормами [1, с. 89]. Крім того, спілкування дітей в ігрових ситуаціях дає їм відчуття реальності, вносить іронію, гумор, знімає напругу, одноманітність, підсилює мотивацію до навчальної діяльності. У грі мотивація набуває цілісного комплексу пізнавальних, естетичних, моральних, соціальних мотивів, що вимагають від її учасників прийняття рішень, а це є немаловажним в екологічній освіті.

Як свідчить власний досвід та спостереження за навчальним процесом, в процесі гри учні починають активно діяти, мислити, переживати, оцінювати екологічну ситуацію, шукати з неї вихід, приймати рішення.

Дитяча гра виступає моделлю діяльності дорослих. Пізнавальні ігри в свою чергу сприяють взаємозв'язку між навчанням і застосуванням знань на практиці. Педагогічно правильно організована гра дозволяє школярам досягти їх самоствердження, активності та вільності дій, що поєднуються з взаємоповагою, пізнанням навколишнього середовища, відчуттям краси природи, її гармонії, розвитком почуття любові і дбайливого ставлення до неї [5].

Цінність дидактичних ігор також полягає у тому, що пізнавальні задачі ми ставимо перед дітьми у прихованому вигляді, тобто дитина навчається граючись. Як наслідок, структура дидактичної гри має включати два види діяльності – гру і навчання. Ще одним важливим складовим елементом дидактичної гри є ігрова модель, на основі якої у процесі гри здійснюється ігрова взаємодія учнів між собою та з педагогом. Ігрова модель включає в себе конкретний зміст освіти, що є об'єктом засвоєння учнів, ігровий кодекс, тобто систему правил і рольових приписів та ігровий матеріал (жетони, фішки, ігрові дошки, рулетка, опис правил, ролей, сюжету тощо).

Оскільки процес ігрової діяльності ґрунтується на рівноправному партнерстві учителя і учнів, то педагог може здійснювати керівництво навчально-виховним процесом, підкорившись правилам гри і керуючись разом з учнями її нормами і принципами.

Узагальнивши творчий доробок сучасних українських педагогів, зокрема О.Пруцакової, Н.Пустовіт і З.Плечової, С.Сзабової, Т.Филипчук та інших [2-6], що стосується методики організації екологічних ігор, можна виділити такі загальні методичні рекомендації до їх проведення:

- Гра повинна мати чітко сформульовану мету.
- Гра має базуватись на вільній творчості і самостійній діяльності школярів.

- Перед проведенням гри доцільно скласти її сценарій, визначити ролі, провести інструктаж.
- Учні можна заздалегідь ознайомити з ігровою ситуацією з метою поглиблення їхніх знань з питань проблеми, розподілу ролей, самостійної роботи з джерелами інформації.
- Гра має бути доступною для учнів певного віку, враховувати набуті знання.
- Всі учасники гри мають знаходитись в рівних умовах і найбільш повно реалізувати свої індивідуальні можливості.
- В основі гри повинна бути реальна життєва ситуація.
- Обов'язковий елемент гри – її емоційність: вона має викликати в учнів задоволення, веселий настрій.
- У ході гри завдання вчителя полягає у підтримці постійного інтересу у її учасників.
- У процесі гри важливо проводити паралель „ігрова ситуація – реальне життя”. З цією метою школярам доцільно поставити запитання: „Що відбувається у грі? Де зустрічаються подібні ситуації насправді? Чому це відбувається в реальному житті? Що можна змінити в грі, щоб цього не відбулося в житті?” та інші.
- Важливим елементом гри є змагання між командами та учасниками.
- Заключним етапом будь-якої гри є оцінювання результатів і підбиття підсумків (з аналізом та висновками).
- Наприкінці гри варто провести обговорення дій учнів, підвести їх до реальних практичних дій, можливості застосування знань і вмінь, набутих у грі, для зміни реальної ситуації.

Пізнавальні екологічні ігри допомагають учням ефективніше засвоїти екологічні знання, формувати екологічний стиль мислення, набувати правил поведінки в природі. Можливості дидактичних ігор в процесі екологічної освіти і виховання значні – їх можна використовувати як під час уроків так і в процесі позаурочної та позакласної роботи учнів (під час екскурсій, підготовки домашніх завдань, проведення екологічних вечорів, різноманітних акцій тощо).

Дидактичні ігри можна використовувати на різних етапах уроку – під час вивчення нового матеріалу, закріплення одержаних знань, перевірки вивченого матеріалу, при узагальненні знань учнів. Насамкінець доцільно зауважити, що організація і проведення ігор – це кропітка навчальна робота, яка потребує затрати сил та енергії як вчителя-організатора так і учнів. Тому не варто проводити їх занадто часто.

Література

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – С.89.
2. Пруцакова О. Дидактичні ігри в екологічному вихованні учнів // Хімія. Біологія. – 2001. – №14. – С. 37-39.
3. Пустовіт Н. О, Плечова З.Н. Екологічні задачі, ігри та вікторини: Навчальний посібник. – К.: Наукова думка, 1995. – 72 с.
4. Сзабова С. Экоигры в школе и вне школы. – К.: Информационное агентство „Эхо-Восток”, 1995. – 52 с.
5. Соколова В.М. Дидактичні ігри як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках біології // Екологічна освіта та просвіта в сільській школі: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – К.: ВЕЛ. – 2005. – С. 69-73.

6. Филипчук Т.В. Актуальність використання дидактичних ігор в екологічному навчанні і вихованні сільської молоді // Екологічна освіта та просвіта в сільській школі: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – К.: ВЕЛ. – 2005. – С. 78-82.

РЕФОРМУВАННЯ СТАРШОЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ ТА ДОПОМОГА УЧНЯМ В ОПАНУВАННІ БІОЛОГІЧНИМИ ПОНЯТТЯМИ

Скоряк А.Г. (Полтава)

Метою сучасної освіти є створення умов для розвитку та саморозвитку учнів, виховання в них здатності самостійно приймати рішення. Саме тому в центрі політики, яку проводить сучасна держава, стає особистість людини. Це в свою чергу відповідно вимагає докорінних перетворень у системі самої освіти. Тобто це вимагає її реформування. Прикладом є перехід до дванадцятирічної школи з новими навчальними планами та стандартами, введення старшої профільної школи, заміна випускних та вступних екзаменів зовнішнім сертифікованим оцінюванням навчальних досягнень учнів, зміна форм та методів навчання у зв'язку з переорієнтацією від школи знань, умінь та навичок до школи розвитку окремої цілісної особистості.

З прийняттям ряду нових законів розпочався новий, уже сучасний етап у розвитку самого процесу навчання та розвитку наших дітей, учнів. Прикладом є Закон України «Про загальну середню освіту»(1991), Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа) (2001), Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті (2002), Концепції профільного навчання в старшій школі (2003) та ін.[7;5]

Тепер навчання враховує більшою мірою інтереси, навички, нахили, здібності та особистісну мету власне самих старшокласників, зважає на майбутню професійну освіту та певні життєві перспективи наших же дітей у власній державі в цілому. [6;1]Прикладом є стаття 30 Закону України «Про загальну середню освіту», де вказується: «Державний стандарт загальної середньої освіти – зведення норм і положень, що визначають державні вимоги до освіти учнів і випускників шкіл на рівні початкової, базової і повної загальної середньої освіти та гарантії держави у її досягненні».[3;1-2]

Державний стандарт забезпечує формування загальноосвітньої грамотності учнів, їх соціалізацію.[4;1-2]

Запровадження Державного стандарту не означає жорстку регламентацію всього навчального процесу чи його якихось окремих частин, а навпаки, відкриває широкі можливості для педагогічної творчості не лише вчителів, але й самих учнів.[5;1-2]

Стрімке зростання обсягу знань та вдосконалення процесу навчання поряд з відносно низьким рівнем закріплення та застосування цих знань призводить до виникнення різноманітних протиріч. Вимоги до розумової діяльності учня постійно зростають, але можливості самого учня засвоювати та використовувати здобуті знання залишаються на низькому рівні. Розрив між здобутими і засвоєними знаннями останнім часом стає дедалі більшим.

Засвоєння знань – складний процес, який забезпечує оволодіння суспільно-історичним матеріалом та досвідом, зафіксованим у поняттях, термінах, законах, правилах. Проблема формування й розвитку біологічних понять є найголовнішою під час навчання біології. [1;7-8]

У навколишньому світі є безліч предметів і явищ, і якби ми намагалися